

צ'בזטי מזהר"ן

תנינא

דף לה.

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה עז

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת

ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(ה"מ שמו שמה)

מאמר ישראל נעשים אדונים לבעליהם

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן תנינא

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

בְּכֹל מְקוֹם שִׁישְׁרָאֵל בָּאִים לְשֵׁם בְּגָלוֹת בְּתַחֲלָה הֵם שָׁם כְּבוּשִׁים בְּגוֹלָה, וְיֵשׁ לָהֶם יְסוּרִים גְּדוֹלִים בְּגִשְׁמִיּוֹת וְרוּחַנִיּוֹת, כֹּל אֶחָד לְפִי בְּחִינַתוֹ וְכוּ', כִּי הֵם נִעְצֵם וְנִדְדִים וּמְטֻלְטְלִים שָׁם וּבְזוּיִים שָׁם בְּעֵינֵי הָרֵב כְּמַעֲט כְּלוֹ וְכוּ' וְכוּ', אֲבָל אַחֲרַיִם כִּי הֵם כּוֹבְשִׁים גַּם זֶה הַמְּקוֹם בְּעַצְמוֹ וּמְרִימִין וּמְנַשְׂאִין גַּם הַמְּקוֹם הַהוּא עִם כָּל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ לְהַשִּׁיב יְתִבְרָךְ, בְּבְחִינַת "וְנִשְׂאָר גַּם הוּא לְאֱלֹהֵינוּ" (זְכַרְיָה ט, ז) רֵאשִׁי תְבוֹת 'גוֹלָה', בְּחִינַת (מְגִלָּה ו.ו): 'עֲתִידִין בְּתֵי תַרְטִיאוֹת וְכוּ' שְׂיִלְמְדוּ בְּהֵן תּוֹרָה בְּרַבִּים, שְׂנַאֲמַר (זְכַרְיָה ט, ז): וְנִשְׂאָר גַּם הוּא לְאֱלֹהֵינוּ, כְּמוֹ שְׂאֲמָרוֹ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל וְכוּ', (לְקָה חֲלָה ד' א')

שיחות

רבי לוי יצחק זצ"ל בטעם זקנים יידיש גליון קל (עמ טו) כי תשא תשל"ו – מען קען אויך זאגן, דערפאר טאקע האט דער רבי געזאגט: "אויב עם מאכט זיך א נסיעה, זאל מען זיך נישט שפארן" ווייל אידן וואו זיי קומען ווערט דאך דאס ארט נאכדעם (פארן אויבערשטן), דערפאר אויב עם מאכט זיך א נסיעה זאל מען זיך נישט שפארן.

אז עם מאכט זיך אמאל א נסיעה צו אן ארט וואו ער איז נאך קיינמאל נישט גווען, אפשר דארף דאס ארט ווערן אויפגעהויבן, וואס אז מען קומט אהינצו און מען זאגט א אידיש ווארט, דערמיט איז מען 'מעלה ומנשא' דעם ארט, "ונשאר גם הוא לאלקינו".

(ר' משה: עם איז דא עפעס א לשון פון רבי נתן'ען: 'אז מען פארט – פארפירט מען זיך?) רבי נתן האט נישט אזוי געזאגט! דער רבי האט נישט געהאלטן אז די פרנסה זאל זיין פון ארומפארן, ער זאל נישט זיין אן ארומפארער – דאס האט דער רבי נישט געהאלטן, אבער אז עם מאכט זיך א נסיעה –

אפילו צו זיין א מלמד האט דער רבי נישט געהאלטן – 'א שפחה כנענית'¹ אבער אז עם מאכט זיך א נסיעה אזוי, זאל מען זיך נישט שפארן, אפשר דארף ער זיין דארט אויף דעם ארט, וואס אז ער קומט אהינצו, איז ער כובש דעם ארט און ער איז דאס מעלה צום אויבערשטן – אזוי זאגט דער רבי דא.

עם איז געווען די מעשה מיט דעם רבי'נס תלמיד ר' שמעון'לעל. וואו איז ער געווען? אין אזעלכע ערטער וואס דארטן איז דאך נאך קיינמאל נישט דערמאנט געווארן דעם אויבערשט'נס נאמען, אין די רוסישע טיפע ערטער, עם איז א געוואלד געווען דארט, דריי יאר איז ער געווען דארטן. אז ער איז געקומען קריק, האט ער גארנישט געוואוסט וואס איז געווען (– פשר הדבר), ער האט עפעס נישט געקענט אוועקפארן צוריק; וואו ער האט זיך געדרייט, איז ער אלץ געווארן נאך מער אריינגעדרייט און אריינגעדרייט.

דער רבי האט אים אמאל געזאגט: "דו האסט דערווערד מען זאל דיר פארשיקן!". איז ער געווען דריי יאר דארטן. נאכדעם האט ער געהאט א נסיון דארטן – א גאנצע מעשה. אז ער האט געהאט דעם נסיון, האט ער געהאט א געוואלדיגע מרירות פון דעם נסיון. האט זיך אנגערופן דער רבי: "נו, עם איז שוין א רחמנות אויף אים, ער דארף זיך אומקערן קריק!" – דעמאלט האט ער שוין געפונען עפעס א וועג און ער צוריק געקומען.

(ר' משה: ער האט זיך עפעס צעריסן א ליפ? וואס איז געווען?) עם איז געווען – האט ער נאכדעם דערציילט, ער ווייסט גארנישט פארוואס ער האט נישט געקענט קומען קריק, ער ווייסט גארנישט וואס מיט אים איז געווען, ער האט נישט געקענט געפינען קיין וועג ווי ער זאל ארויס; ווי ער האט געוואלט ארויס – איז ער אלץ אריין צוריק. ער איז דאך נישט געווען פארמישט דארטן מיט עפעס – אזוי איז געווען, ער איז געווען דארטן אלס מסחר אין די טיפע רוסישע ערטער, ער האט נישט געקענט קומען קריק.

ווען ער האט געהאט דעם נסיון און ער האט עומד בנסיון געווען, האט דער רבי געזאגט: "נו, עם איז שוין א רחמנות אויף אים!" – האט דער רבי שוין געזעהן ער זאל צוריק קומען – האט ער 'שוין' א וועג, איז ער 'שוין' דא צוריק.

נו, אזא צדיק, מיט התבודדות, גלויבן מיר אז ער האט דארטן מעלה געווען די ערטער, איז דארטן גאר דערמאנט געווארן דעם אויבערשט'נס נאמען! כאטש די זאך איז דאך געטוהן געווארן אלס א מין עונש, אבער א צדיק – אפילו מען גיט אים אן עונש – פון דעם עונש אליין ווערט נאכדעם גרויסע תיקונים!

וואו א איד קומט אהין, דארף ער זעהן דארטן עפעס טוהן גוטם, ווייל אז דער אויבערשטער האט אים דארטן געשיקט, דארף ער מעלה זיין דעם ארט. מיט וואס איז ער עם מעלה? ער מאכט א ברכה, ער לערנט עפעס, ער רעדט א דיבור – דערפאר איז ער געקומען אויף דעם ארט, וואס דען טוהט ער דארטן?...²

הערות כו – שיחות הר"ן פה. כו – שיש"ק ב קפב שיש"ק חדש ג פה. כח – עיני שיחות הר"ן רמא. כט – שיחות הר"ן רעג. ל – שיש"ק ב רלד. לא – לק"ה ברכת הריח ד' מה. (רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל בשיעור משנת שנתל)

הנה דבר זה ראו בחוש אצל עם ישראל בכל הדורות, שבכל מקום שבאו לשם בגלות, אף-על-פי שמתחילה היו כבושים וירודים מאד בתוך הגלות, ואומות העולם שלטו עליהם ומררו חייהם בכל מיני צרות ועינויים שונים, אף-על-פי-כן לבסוף עלו עם ישראל מעלה מעלה, עד שנעשו אדונים לבעליהם, ותמיד הגיעו לכל מיני מעלות גבוהות ברוחניות ובגשמיות, כי לא מיבעיא ברוחניות נשאר חוקים ותקפים מאד באמונה הקדושה, וידעו שזהו רצונו יתברך שיהיו שם, ובכל פינה שרק נזרקו לשם, העמידו בתי-כנסיות ובתי-מדרשות, ישיבות ומקוואות, וקידשו את המקום בקדושת ארץ ישראל ממש, וכמבואר בדברי רבי"ל (בתורה סא), שבכל מקום שישאר יושבין שם הם מקדשים את המקום בקדושת ארץ ישראל, עיין שם, ולכן ראו במשך כל הדורות, שדייקא מתוך הגלות הציצו ופרחו צדיקים ובעלי תורה נוראים מאד, שגילו לימודים חדשים בדרכי התורה הקדושה, וכמו שהיה בגלות בבל, שדייקא משם יצא התלמוד בבלי, וכן אחר-כך בזמן הגאונים והראשונים במדינת צרפת ואיטליה ומרוקו וכו' יצאו רש"י ובעלי התוספות והרא"ש והרי"ף וכו', וכן היה במשך כל הדורות, כי ישראל הפכו את הגולה למקום של קדושה וטהרה וקיימו את פסוק הנ"ל: (זכריה ט'): "ונשאר גם הוא לאלקינו", היינו שמצאו אלקותו יתברך גם בתוך תוקף גלותם, ועל-ידי-זה היו יכולים להחזיק מעמד אף בכל הגלויות הקשות ביותר, מה ששום אומה ולשון לא היתה יכולה להחזיק מעמד אחר טלטולים ויסורים כאלו. וגם בגשמיות ראו במשך כל הדורות, איך שעם ישראל תמיד עלו למעלה ראש, כי אפילו כשבאו בגולה לאיזו מדינה זרה ורחוקה ולא הבינו כלל הלשון והחכמות וכו', אף-על-פי-כן אחר קצת זמן, כבר עשו לעצמם כל מיני משרות של פרנסה, למדו לשון המדינה, עד שנעשו גבירים ועשירים אדירים, והיו כמה מהם שהיו שרים וקרובים למלכות, וכמעט לא היתה מדינה בעולם, שלא היו יהודים בתוך היעוצים והשרים של המלך והקיסר כמפורסם כל זאת, כי המעלה והחשיבות של האיש הישראלי מוכרחה תמיד לצוף ולעלות למעלה, ואף-על-פי שברוך כלל היום עיקר החן והחשיבות אצל אומות העולם (כמבואר בתורה א'), אף-על-פי-כן החן והחשיבות האמיתיים, זה תמיד רק אצל עם ישראל, וזה מוכרח לצאת בחוץ בכמה מיני אופנים, אפילו בתוקף גלותם בין אומות העולם, ובכל מקום שהם באים לבסוף, הם נעשים שרים לאדוניהם.

וראו זאת ביותר במדינת ארצות הברית, שבאו לשם היהודים אחר מלחמת העולם השנייה בעירום ובחוסר כל בלי שום דבר כלל, ולא ידעו לשון המדינה כלל, אבל אחר שנים מועטות התחילו לעשות לעצמם חנויות ועסקים. וגדלו והצליחו מאד, בעזרת השם יתברך, עד שנעשו גבירים ועשירים, עד שנתקנאו בהם אומות העולם מאד, כי הגויים שבאו ממדינות אחרות הגיעו גם-כן לארצות הברית בלי שום דבר, אבל נשארו כך באותו מצב אפילו אחר שנים רבות, כי גוי חי חיים של טומאה וליכבוד, ולא איכפת לו כלל לבנות לעצמו בית ומקום מנוחה לחיות כמו בן אדם, כי אינו צריך רק את השתיה שלו ואת הטלוויזיה וכו', ויותר מזה אינו צריך כלל, וכשהם רואים איך שהיהודים הצליחו מאד בעסקיהם, הם מתקנאים בהם מאד, ואי אפשר להם להביין שהיהודים עבדו, יגעו וטרחו על זה ימים ושנים, והיתה להם סיעתא דשמיא מיוחדת שזכו להצלחה כזאת, והרב הקדוש מסאטמאר ז"ל היה רגיל לחזור על ענין זה, שתמיד קיוה וחיכה שיזכה עם ישראל לבנות עצמם מחדש בארצות הברית, ולהחזיק עצמם ביהדות בדיוק כמו שהיה במדינת אירופה, אבל שיזכו גם לעשירות ושפע גשמי, על זה לא שיער בדעתו כלל ... אבל כל זה מונח בסוד הנ"ל של הכח של עם ישראל לכבוש הגולה, ולמצוא אלקותו יתברך גם שם, עד שנעשים אדונים לבעליהם, והם ממש מקדשים המקום בקדושת ארץ ישראל, וכמו שהיה רגיל הרח"ק הנ"ל לפרש את דברי בעל ההגדה, השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל. היינו השתא הכא, מקדשים את המקום כאן בקדושת ארץ ישראל, ולשנה הבאה בביאת משיח צדקינו נזכה להיות בארץ ישראל ממש.

וגם מאמר חכמינו הקדושים הנ"ל: עתידים בתי תיאטראות וקרקסאות שילמדו בהם תורה ברבים, רואים בעינינו איך זה נתקיים בכמה מקומות, שדייקא בבנינים ענקיים ועצומים שבנו הגויים לעצמם לשם ספורט והצגות וכו', בהם דייקא מתאספים לפעמים המוני מישראל, כן ירבו, ועושים שם סיום הש"ס וסיום הרמב"ם וכו' וכל מיני עצרות לשם שמים, ומתפכים את המקום למקום קדוש ממש, וזהו עיקר המעלה והשבח של עם ישראל.

ואמת זהו כל עיקר סוד הגאולה, כי כשמכניסים אלופו של עולם בתוך הגולה, היינו שמכניסים את האות א' בתוך תיבת גולה נעשית גאולה, כי כשאדם מבקש ומחפש רצונו יתברך גם בתוך תוקף גלותו, ויודע ומאמין היטב, שגם עצם הגלות זהו רצונו יתברך, אזי בזה הוא נגאל מגלותו, וכמו שאמר הבעל-שם טוב הקדוש ז"ל, שכל יחיד יכול לזכות לגאולת נפשו בפרטיות, בבחינת (תהלים ס"ט): "קרבה אל נפשי גאלה", כי כפי שאדם זוכה למצוא אלופו של עולם בכל מה שעובר עליו בחיים, וכן בכל מקום שמוצא את עצמו משתדל בכל כוחו להפוך המקום למקום קדוש של תורה ותפילה, על-ידי-זה יוצא גלותו לגמרי, ואצלו כבר מאיר אור הגאולה, אשרי מי שזוכה להשגה כזאת באמת.

וכמו שהוא בענין הגלות של ישראל בין אומות העולם, כן הוא בענין הגלות שיש לשומרי התורה בין אלו הרחוקים מן היהדות ודרכי התורה הקדושה, כי בתחלה פושעים אלו מסתכלים על שומרי התורה כמבוזים ושפלים, ורוצים להשתלט עליהם בכל מיני אופנים, וכמו שנהוג היום בארץ ישראל, בעוונותינו הרבים, אבל לבסוף כל אלו שומרי-התורה והמצוות נעשים אדונים לבעליהם, ועולים עליהם בכל מיני אופנים, ומתגלה לעין כל איך שבאמת אין שום כח ושלטיה לעוזבי התורה עליהם, כי סוף כל סוף השקר שלהם מוכרח להתבטל, ומתגלה איך שעיקר המעלה והחשיבות של עם ישראל הוא רק כשהם דבוקים בתורה הקדושה ובקיום המצוות, אשרי מי שאינו מטעה את עצמו כלל, וזוכה תמיד למצוא את אלקותו יתברך בכל מקום בואו, כי בדרך זו יעלה את כל הבריאה כולה להשם יתברך, ויקרב ביאת משיח צדקינו שיבוא לתקן את כל העולם כולו במהרה בימינו. (רבי אליעזר שיק ז"ל בספרו תוך הנחל א בראשית פרשת תולדות שיעור משנת תשנא)

לקוטי הלכות

יו"ד חלה הלכה ד' (עפ"י תורה עו תנינא ומבאר אותה עפ"י תורה ד' תנינא) (י' אותיות) – (ב) ... וצריכין התחזקות גדול מאד מאד פגגדם, וליצפות ולחכות לישועת ה' בכל עת בכל מקום שבאים לשם בגלות וטלטול, עד ישקוף וירא ה' משמים, ואז יזכה שלא די שיצא ויעלה משם לחרות בעצמו, אף גם יברר ויעלה משם כמה וכמה ניצוצות השיכים לחלק שרש נשמתו, בבחינת (זכריה ט, ז): "ונשאר גם הוא לאלקינו", עד שגם המקום בעצמו יתקדש בקדושה גדולה שילמדו בו תורה ברבים, בבחינת 'עתידין בתי תרטיאות' וכו'. וזה בחינת (בראשית טו, יד): "ואחרי כן יצאו ברכש גדול" הנאמר גם על הגלות הה' פידוע, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה מד, יט), וגם את הגוי – לרבות גלות פל הארבע מלכיות: (ג) עקר הניצוצות הקדושות נפלו ביותר לדברי מאכל, מחמת שתחלת נפילתם היה על ידי חטא אדם הראשון שחטא באכילה ... ועקר הברור על ידי האמונה פידוע. וצריכין להיות חזק באמונה, עד שיזכה להארת הרצון בשעת האכילה – שישתוקק ויכסף להשם יתברך ברצון מפלג וכו', כמבאר בהתורה ד' תנינא. ... ועקר הטעם והתענוג של הדיבר מאכל נמשך מרצון

העליון, וצריך כל אחד להתגבר בשעת אכילתו שיעלה הכל לשרשו, שיזכה על ידי האכילה להארת הרצון כפי"ל, שזהו עקר שלמות הברור והעליה של כל הניצוצות שבמאכל כשעולין לרצון העליון, שזהו שרשם העליון כפדוע, וזה יכול כל אדם לזכות על ידי כח הצדיק האמת שמאיר בו הארת בן ותלמיד כפי"ל, שעל ידי זה זוכין בשעת האכילה להארת הרצון כפי"ל. ... וזהו ההפך ממש מהנפילות של רב העולם, שעל פי רב נפלים בדעתיהם מחמת מעשיהם שאינם בהגן, ורבים מיאשים את עצמם, כפדוע רעה חולה הזאת תחת השמש, ורב הנפילות הם על ידי האכילה, כמבאר בדברי רבנו ז"ל במקום אחר (סימן ט). ... כמבאר בדברינו פעמים אין מספר, אדרבא, צריכין לחזק את עצמו בכל פעם בכל יום כפי"ל, ובפרט בשעת האכילה, שאסור להיות אז איש עצל ושקורין שלימולניקו, כמו שמבאר שם, רק להיות איש חיל עד שיזכה להארת הרצון בשעת האכילה דיקא, הינו כי לא די שאסור לפל בדעתו על ידי אכילתו, אדרבא צריכין לידע ולהאמין שאכילת איש הישראלי יקרה מאד, מאחר שאכילתו על פי התורה, על כל פנים שאינו אוכל דבר האסור חס ושלום, רק הכל על פי התורה, כמו שכתוב (תהלים מ, ט): "ותורתך בתוך מעי", כמו שפרש רש"י שם: 'כל מאכלי על פיך' וגם מקרף על כל דבר תחלה וסוף, ועל ידי זה כל אדם מיישראל מברר ברורים הרבה באכילתו, ויש לו לאכל בשמחה ובהתחזקות גדול בהשם יתברך, ולידע כי מלא כל הארץ כבודו וה' עמו וכו' כפי"ל, עד שיזכה בשעת אכילתו דיקא להארת הרצון. (ד) ועל ידי זה יש לנו תיקון לצאת מהגלות בגשמיית ורוחניות, כי עקר הוא הרצון, כמובא בדברינו בכמה מקומות, וכמו שאומרים כנסת ישראל להעבדים וסטרין אחרני המתגברים כנגדם בכל עת למנעם בכל מיני מניעות חס ושלום, שאומרים ישראל להם (שיר השירים ח, ד): מה תעירו ומה תעירו את האהבה עד שתחפץ, דהינו מה אתם רוצים לקלקל חס ושלום אהבתנו עם השם יתברך, מאחר שעדין אנו חפצים ומשתוקקים להשם יתברך ברצון חזק ומפולג וכו', וכמבאר מזה במקום אחר (בהלכות ערב הלכה ג, עין שם: (ו) מבאר שעקר תקון העולם, שנתתקין גם השירים על ידי הראשית בבחינת "ונשאר גם הוא לאלקינו", כפי"ל (שמצוה חלה היא תיקון השירים שמפריש ע"י הראשית). (ח) וכן ימי החול הם שירים לגבי השבת. וכן העולם הוא אשירים שנברא בשביל ישראל שהם הראשית. וכן עמי הארץ והת"ח. (ט) וזה בחינת קמח שאי אפשר לעשות להם כי אם בשטוהנים החטה תחלה לקמח, שהוא נטון ונתלק לחלקים דקים מאד מאד, כדי שיתחלקו הניצוצות לחלקים רבים מאד, כדי שנוכל או דיקא ללקטם ולבררם ולעשות מהם עסה ולחם, שאז נכללין בקומת אדם, על ידי שהאדם אוכל אותם, והם עקר החיות והשביעה של האדם, דהינו הניצוצות שהם החיות אלקות שבהם שמהם עקר השביעה והחיות. (י) וזה בחי' חטא המרגלים שבאו לא"י ומיד אחזו בהם הניצוצות הקדושים עם הרע שבהם וגרמו להם בבלולים והם לא עמדו בניסיון.

קושיות

- א. נעשים אדונים לבעליהם צ"ע הרי אפילו יוסף הצדיק לא היה אדון לפרעה כדכתיב רק הכסא אגדל ממך. וגם במעשה המובא בסנהדרין שם הוא רק שחרר אותם אבל לא עשה אותם אדונים לו. ונראה שבאמת יוסף נעשה אדון לפוטיפר. ובמעשה שבסנהדרין קד היה ענין מיוחד להראות חכמת אנשי ירושלים.
- ב. נעשים אדונים לבעליהם, ומביא ראייה מהגמרא שם הלשון נעשים שרים לאדוניהם – צ"ע האם שרים לאדוניהם פירושו אדונים לבעליהם ורבנו רק מפרש או שרבנו בכוונה משנה מהגמרא? דהיינו מאי שרים לאדוניהם האם הכוונה כפשוטו שנעשים אדון למי שהיה אדון להם, או שנעשים שרים תחת אדוניהם, או הכוונה (כפירוש בשוטנשטין) מכובדים אצל אדוניהם? נראה שהכוונה שתחילה באים לאיזה מדינה ועובדים במה שמזדמן כדי להחיות נפשם ואח"כ פותחים עסק עצמאי ומתכבדים ונעשים עשירים או בתפקידים חשובים בממשלה נמצא שנעשים אדונים למי שהיה בעל העסק שהעסיק אותם בשפלותם.
- ג. נעשים אדונים לבעליהם צ"ע הלכה עשו שונא לישראל, וכמו שרואים בחוש בכל הגלויות שגם כשראו חכמתם של ישראל אדרבה שנאו אותם יותר מקנאה. אדרבה אעפ"כ בדרך כלל הבינו המלכים עד כמה נצרכים לעצתם וחכמתם ונאמנותם, ומינו אותם יועצים ושרים
- ד. במעשה שהובא בהמשך הגמ' בסנהדרין צ"ע ממה התפעל השבאי? ואם מחכמתם מדוע לא סבר אדרבה למכור אותם במחיר הרבה יותר גבוה. וראיתי מתרצים שהתפעל ממה שאפילו עתה בהליכתם לשבי לזמן לא קצוב, לא נפלו לדיכאון אלא אדרבה החלו לדבר חכמה והתבוננות ועל כן כינה אותם עם קשה עורף, כשראה אותם כך שנשארים בצלם אדם גם במצב ירוד כזה, אזי התקיים (יחזקאל לד לא אדם אתם ובגמ' (יבמות סא.) אתם קרויין אדם ואין עכו"ם קרויין אדם. ובשבת קנא אין חיה רעה שולטת באדם עד שנדמה לה כבהמה כמ"ש (תהלים מט יג) כבהמות נדמו, וממילא הרגיש שאין לו שליטה עליהם ואדרבה היטיב עמהם.
- ה. בתחילה הם כבושים ואח"כ הם כבושים – צ"ע למאי נפקא מינה שתחילה הם כבושים הרי פשיטא דאי לאו הכי לא היו גולים. ואם הכוונה כבושים איזה זמן אחרי שביים, צ"ע כי במעשה המובא בגמ' משמע שמיד בדרכם כבר שחרר אותם. נראה שהמעשה שם היה יוצא דופן מעשה בחכמת ילדי ירושלים כמבואר במדרש כדי להראות דוגמא למה שאמרו שם. אבל בדרך כלל לקח זמן עד שלמדו את השפה ואת המנהגים ונעשו עשירים וחשובים וראה לק"ה חלה ד' ב' שמבאר עפ"י הסוד שכל הקדושה הכבושה אצל הגויים מיד כשמגיע למקומה יהודי היא סובבת אותו ונאחזת בו כדי להתתקן ע"י איזה מצווה שהוא יעשה, וכיון שהיו הניצוצות האלה כבושים אצל הגויים דבוק בהם הרבה רע שתחילה מפיל את היהודי שבעל כרחו עוסק בתיקונם, ורק אחרי זמן מצליח להתגבר עליהם.
- ו. אח"כ הם נעשים אדונים לבעליהם. כי אח"כ הם כבושים את המקום.. כי מעלין ומרימין אותו – משמע שנעשים אדונים כיון שכבושים, וצ"ע לכאורה נעשים אדונים מרוב חכמתם ולא כי כבושים את המקום ע"י שמעלין אותו. ונראה כמבואר בלק"ה שכבושים את המקום ע"י שלא מתייאשים אלא נשארים ביהדותם וחכמתם, ועי"ז מתקנים את המקום ומעלים אותו לקדושה וממילא אז גם הגויים מכבדים אותם.
- ז. בתחילה הם כבושים ואח"כ הם כבושים – צ"ע המוני קהילות שאחרי שנים שהיו במדינה היו שנואים ונרצחו וגורשו וכו' ואם כבשו ונעשו אדונים כיצד יתכן כל זה? נראה שאדרבה כיון שכבשו נעשו קרובים אל הגויים ונתערבו בהם ולמדו מהם ונעשו.

ח. כמחז"ל במגילה ו. עתידין בתי תרטיאות וכו' שילמדו בהם תורה – צ"ע מה הראייה מכאן למה שאמר לעיל שישראל כובשים את המקום, הרי לעתיד יבטל יצה"ר ועבודה זרה, ממילא במקומם יהיה בתי מדרשות, ולא מהכח של ישראל לקדש את המקום. כנראה ר"ל כמו שלעתיד כשיבטל כח הע"ז תקגבר הקדושה כך גם בכל מקום שבאים ישראל הם נותנים כח למלכות דקדושה ואזי מתקיים כשזה קם זה נופל כמבואר שם בהמשך הגמ' מגילה ו' הנ"ל²

ט. בתחילה הם בגלות, כי אעפ"כ הם נע ונד בגלות, אבל אח"כ הם מעלין ומנשאין הכל כנ"ל – צ"ע משמע שאחרי שמנשאים את המקום אזי הם לא בגלות. האם נהפך המקום לארץ ישראל? והרי בתורה כ' ובחי מוהר"ן טו אמר בפירוש כל מי שרוצה להיות איש ישראל באמת יסע לארץ ישראל ואע"פ שיש לו מניעות רבות על זה ישבר את כולו וילך לשם כי זה עיקר נצחון המלחמה כשזוכין לבוא לארץ ישראל וכו'. בוודאי שדעת רבנו שהעיקר לבוא לארץ ישראל, אעפ"כ גם בחו"ל במקום שכבשו ישראל ונעשו קהילה מסודרת עם מקוואות ובתי כנסיות מדרשות ע"ז נעשה המקום בבחי' של קדושת א"י.

י. ראה תורה א' שבגלות הון והחשיבות נפל לאומות העולם, דהיינו שמה שיש לו חן בעיני הגוי הוא החשוב בעולם, וא"כ כיצד יתכן שישראל נעשו חשובים אצלם? נראה שאע"פ שבאמת הרבה נופלים בזה אבל עדיין ניכר הבדל גדול בין ישראל לגוי, בחכמה ומדות ונאמנות ועוזת דקדושה.

הקדמה

רבנו פותח את התורה במאמר חו"ל (סנהדרין קד) שעם ישראל כל מקום שגולים אליו נעשים שם שרים ואדונים לבעליהם, אבל מההמשך נראה שעיקר הכוונה לתיקון ברוחניות, שהיכן שבא איש ישראלי ומחזיק באמונה חזקה ומקיים מצוות בקפדנות ולא נופל ברוחו מהקשיים שיש לו במקומו החדש והזר, אזי ברוחניות הוא מעלה ומנשא את המקום מטומאת העכו"ם לקדושת ישראל, כי מעלה ע"י התורה ומצוות את הניצוצות הקדושים שבאותו מקום, וכובש את אותו מקום ומעלה אותו לבחי' קדושת ארץ ישראל, ומתגלה מעלתו על הגויים בחכמה ונאמנות ומדות טובות ומצליח בעסקיו ונעשה גם אדון לבעליו הקודמים.

בלק"ה חלה ד מבאר את העניין עפ"י הסוד שתיכף שמגיע יהודי לאיזה מקום אזי כל הניצוצות הקדושים אווזים בו שיתקנם, כי יהודי בכל מעשה של קדושה שעושה מעלה ומתקן ניצוצות קדושים הכבושים שם, אבל כיון שניצוצות אלה כבושים בין הקליפות והעכו"ם אחוז בהם הרבה רע שגורמים לו ייסורים ומחשבות זרות ובלבולים, אבל אחרי איזה זמן אם הוא מתגבר עליהן באמונה ולא נופל בדעתו אלא נשאר חזק בהקפדה על קיום המצוות. ועיקר ההתגברות היא ע"י הגברות הרצון להיות משתוקק ונכסף אליו ית' תמיד ולהיות ממליך אותו ית' כראוי. ובעיקר באכילה בקדושה דהיינו ברכות בכוונה ולא בהעלטה רק לחיזוק הגוף, כי עיקר ברור הניצוצות הקדושים הם ע"י אכילה בקדושה. ואזי לאט לאט כובש את אותו מקום ומעלה ומנשא אותו, ואת כל אשר בו, ומתנשא עמו.

עד כאן ההקדמה

תורה עו [א]

ישראל הם נעשים אדונים לבעליהם כמשארז"ל בגמרא (סנהדרין קד) וי[ח]י[ח] כל מקום שהם הולכים אזי מחמת גודל חכמתם וי ומדותיהם הטובות, נעשים שרים לאדוניהם. כי בכל מקום

² מגילה דף ו. אמר רבי יצחק לשם זו פמיס עקרון תעקר זו קטרי בת אדום שהיא היתה מטרופולין של מלכים איכא דאמרי דמרבי בה מלכי ואיכא דאמרי דמוקמי מינה מלכי קטרי וירושלים אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמן ישבו שתיהן אל תאמן חרבה קטרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קטרי תאמן שנאמר אמלאה החרבה אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו רב נחמן בר יצחק אמר מהכא ולאום מלאום יאמן.

³ לא ידוע מתי הוכן נאמרה תורה זו

¹ סנהדרין דף קד. – (איכה א–א) היתה כאלמנה אמר רב יהודה אמר רב כאלמנה ולא אלמנה ממש אלא כאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אליה "רבתי בגוים שרתי במדינות" אמר רבא אמר רבי יוחנן כל מקום שהן הולכין נעשין שרים לאדוניהן ת"ר מעשה בשני בני אדם שנשבו בהר הכרמל והיה שבאי מהלך אחריהם [דף קד:] א"ל אחד מהם לחבירו גמל שמהלכת לפנינו סומא באחת מעיניה וטעונה שתי נודות אחת של יין ואחת של שמן ושני בני אדם המנהיגים אותה אחד ישראל ואחד נכרי. אמר להן [שבאי] עם קשה עורף מאין אתם יודעין? אמרו לו גמל מעשבים שלפניה מצד שרואה אוכלת מצד שאינה רואה אינה אוכלת וטעונה שתי נודות אחת של יין ואחת של שמן של יין מטפטף ושוקע ושל שמן מטפטף וצף ושני בני אדם המנהיגים אותה אחד נכרי ואחד ישראל נכרי נפנה לדרך ישראל נפנה לצדדין. רדף אחריהם ומצא כדבריהם, בא ונשקן על ראשן והביאן לביתן ועשה להן סעודה גדולה והיה מרקד לפניהם ואמר ברוך שבחר בזרעו של אברהם ונתן להם מחכמתו ובכל מקום שהן הולכים נעשין שרים לאדוניהם ופטרין [והלכו] לבתיהם לשלום. מהרש"א – נעשים שרים כו'. פירוש הפסוק גם כשהם תחת העכו"ם ובמדינות אחרות בגלות נעשו שרים לאדוניהם שמשעבדים בהם והביא מהמעשה בשני בני אדם כו' אמר להן עם קשה עורף כו' לפי שהשיעבוד וגלות מביא לאדם שמשכח חכמתו ממנו כמ"ש ואברה

שהם באין בגלות, בתחילה הם כבושים בגולה [ח"ט], אבל אח"כ הם נעשים אדונים לבעליהם. כי תחילה להיכן שבאים, הם כבושים בגולה, ויש להם יסורים גדולים בגשמיות ורוחניות, כל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ וְכוּ', כִּי הֵם נָעִים וְנָדִים וּמְטֻלְטָלִים שָׁם וּבְזוּיִים שָׁם בְּעֵינֵי הָרֵב כַּמַּעַט פְּלוּ וְכוּ' (לק"ה), כִּי זֶר לָהֶם הַמָּקוֹם וּמִנְהִיגוֹ וְהַשְׁפָּה, וּמְשִׁכֵּרִים עֲצָמָם לְפָרְנִסְתָּם לֵאמֹר גּוֹי מְגוּשָׁם שְׂרוּצָה לְהַעֲבִיד אוֹתָם בְּשֶׁבֶת וְחַג, אֲבָל אַחֲרֵי זֶמֶן בַּחֲכֻמָּתָם פּוֹתְחִים עֵסֶק עֲצָמָאֵי אוֹ נְשֻׁכִּים לְבַעַל עֵסֶק יְהוּדִי, וְנַעֲשִׂים חֲשׁוּבִים יוֹתֵר מֵאֲדוֹנֵיהֶם לְשַׁעֲבֵר, וַיֵּשׁ חַכְמִים יוֹתֵר שְׂגָם נַעֲשִׂים שְׂרִים וְיוֹעֲצִים בְּמַלְכוּת, וְנַעֲשִׂים חֲשׁוּבִים גַּם בְּכָל הַמַּדְרִיגָה גַם מִשְׁרֵי הַמַּדְרִיגָה.

כי אח"כ הם כובשים את המקום ההוא שהם באים בגולה שם, וּמְנַשְׂאִין גַּם הַמָּקוֹם הַהוּא עִם כָּל מַה שֶּׁפָּתְחוּ לְהֵשִׁים יְתִרְפָּרָךְ ע"י כָּל דָּבָר שֶׁבִקְדוּשָׁה שְׁעוֹשִׂים וּבַעֲיָקָר מִי שֶׁזוֹכָה לְאֲכִילָה בְּקְדוּשָׁה שֶׁל יְדֵה זוֹכִים לְרִצּוֹן וְכִסּוּפִים דְּקְדוּשָׁה (לק"ה), **כי ישראל הם מרימין ומעלין, כל המקומות השפלים והנפולים, כידוע שבכל מקום שבאו נשאר חזקים ותקיפים מאד באמונה הקדושה, וידעו שזהו רצונו יתברך שיהיו שם,**

חכמת חכמיו וגו' ועל כן א"ל שאתם קשי עורף שלא תהיו נכנעים בגלותכם ומחזיקים עדיין עצמיכם לחכמים או לנביאים כי מאין אתם יודעין זה אם לא בנבואה או בחכמה נפלאה ולזה כשראה האמת אתם אמר ברוך שבחר בורעו של אברהם ונתן להם מחכמתו כו' שאין אומה זו באומה אחרת אבל בחר בורעו של אברהם ונתן להם מחכמתו וע"כ חכמתו נצחית שלא תשתכח מהן אף בגלות:

בן יהוידע – שם כל מקום שהולכים נעשים שרים לאדוניהם. נראה לכך אפקינהו בתואר שרים כדכתיב שרתי במדינות, כי שרים בהפוך אתון שרים, לומר בתחלה כששבו אותם היו שרים, אך מחמת גודל חכמתם נעשו שרים שנהפכו אותיות רשים לאותיות שרים שהרש נעשה שר:

^ח ומדרש זוטא איכה פרשה א' אות ה' ד"ה רבתי בגוים

^א **מדרש זוטא** – איכה (בובר) פרשה א אות ה [ה] א [א] היתה כאלמנה ולא אלמנה גמורה שתלך ותנשא לאחר ולא אשת איש שתקח מנכסי בעלה. רבתי בגוים. עיר שנעשו רבנים לאדוניהם. אמרו מעשה בגוי אחד ששבה שני תינוקות מארץ ישראל והיו רצין לפני סוסיו אמר אחד לחברו דרך זה שאנו מהלכים בה, גמל אחד סומא באחת מעיניו מהלך בה וזו היא הליכתו. ושני פרקין שעליו אחד של יין ואחד של חומץ, ושני בני אדם מהלכים אחריו, אחד גוי ואחד ישראל, אמר להם רבן מנין אתון ידעין שהגמל סומא הוא באחת מעיניו, אמרו לו ראה עשבים שבצד הדרך, מקום שהוא כנגד עינו הסומא לא נגע בהם, ומקום שאכל עשבים הוא שמצד עינו הפתוחה שהיה רואה אותם והיה אוכל אותם. ומנין אתון ידעין שני פרקים שעליו אחד של יין ואחד חומץ, אמרו לו הבט באם הדרך מקום שטפות נופלות עליו, היין נבלע, ומקום החומץ נרתח. ומנין אתון ידעין שני בני אדם מהלכים אחריו אחד גוי ואחד ישראל, (א"ל) הגוי הטיל מים באמצע הדרך, וישראל סלק עצמו לצד הדרך והטיל מים, ורץ אחריהם ומצא כדבריהם, הגיע לפתחו של רומי, אמר אחד לחברו מריח אני קפלוטות ושביוהדהו שמבשלים בקדרה של כפר חניניא, כעס עליהן רבן אמר להם אלהיכם לא היה יכול לסבול אתכם, עד שהוא מקלל אותם, בא פלמנטר של מלך, א"ל מאין באת, א"ל מארץ יהודה באתי היום, א"ל אפשר מארץ יהודה היום מהלך ארבע מאות פרסא, א"ל רוח נשבה לספינה ובאתי היום, ואם אין אתה מאמיני, ראה קפלוטין של ארץ יהודה שמבשלים בקדרה ועדיין לא טעמתי מהן כלום, נכנס רבן לתוך ביתו, עמדה אמו ושחטה לו טלה, ועשתה לבנה מיני תבשילין, ופתחה לו חבית של יין, והיה רבן מיסב בסעודה שעשתה לו אמו, ואותן התינוקות היו עומדין עליו, אמר אחד לחברו ריח הברש הזה כריח כלב, וריח יין זה כריח מת, אמר לאמו מה טיבו של יין זה ומה טיבו של בשר זה, אמרה לו רחלה היתה אצלי וגדלתי אותה ונתעברה וילדה איל, כיון שילדה הרחלה מתה ונשתתיר לו האיל, ולא היה מי שיניקהו חלב, וכלבה שלנו הולידה, ונתתי את האיל עם הכלבה והיתה מניקתו עם גוריה עד שנתגדל האיל, והייתי מאכילו עשבים ושעורים, עד שבאת ושחטתי אותו לך ואתה אוכל אותה, (עכשיו תאמר) (אמר לה) מה טיבו של היין הזה ומדיחן הוא, אמרה לו זה היין מאותו הקבר שאביך קבור בו, והכרם עומד על קברו של אביך, ולפי שידעתי שאין בכל הכרמים חשוב כמזהו, לפיכך מלאתי לך חבית מאותו כרם, וסתמתי אותה וחתמתי אותה, ואמרתני אין אני פותחה עד ביאת בני, ועכשיו שראיתך שמחתי שמחה גדולה, ועמדתי ושחטתי את האיל, ועשיתי לך מיני תבשילין, ופתחתי לך את החבית, מיד אכל ושתה ושמת באותן התינוקות שהביא עמו יותר מכל הביזה שהביא, מפני שכל מה שהיו אומרים היה בודק אחריהן והיה מוצא דבריהן אמת, לאחר ששמח ואכל ושתה עמד ורקד, אמר אחד לחברו ראה רגלי יוקד, אמו ונתה עם רקד שהיה זמר ונתעברה הימנו, כיון ששמע אותו האיש את הדברים האלה, נטל את הסייף בידו והלך אצל אמו ואמר לה כל הדברים שאמרו לי התינוקות, אמת אמרו לי, מפני שכבר בדקתי את דבריהם, ואם אין את אומרת לי בן מי אני, הריני הורגך, אמרה לי בני אל תהרגני ואני אומרת לך האמת, פעם אחת הביא אביך זמר והיה רקד והיה קולו ערב, ולא היה אביך מוליד, כיון שראיתיהו נבעלתי לו ונתעברתי ממנו וילדתי אותך, ולא יפה עשיתי שהבאתי שרש לאביך, כיון ששמע אותו מעשה שעשתה, אמר הבאתי לי מי שמוציא את גותי לבין הבריות, צוה להם ואמר להם צאו מעלי לשלום, איני כדאי שישמשוני כמותכם, נתן להם כל מיני מאכל וצדה לדרך ולוה אותם עד שיצאו מעליו, וחזר לביתו, וכך נקראה דעתו עליו.

^א **איכה רבה** (בובר) פרשה א – שרתי במדינות. ר' הונא בשם ר' יוסי אמר, כל מקום שהיה ירושלמי הולך היו מציעין לו קתדרא ומושיבין אותו עליה, בשביל לשמוע חכמתו.

^ב עין לק"ה חלה ד' ב' ביאור הענין מדוע בתחילה כבושים

^ט **לק"ה חלה ד' אות ב'** – , כִּי מִה שִׁשְׂרָאֵל הֵם כְּבוּשִׁים בְּגוֹלָה בְּתַחֲלָה, בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵם מְטֻלְטָלִים שָׁם – זֶה מַחְמַת שֶׁבְּכָל מָקוֹם יֵשׁ נִיצוּצוֹת וְנִפְשׁוֹת קְדוֹשׁוֹת הַרְבֵּה שֶׁנֶּחְדוּ וְנִפְצוּ וְנִתְפָּרְזוּ לְשֵׁם עַל יְדֵי חֲטָא אֲדָם הָרָאוּן, וְעַל יְדֵי חֲטָאֵי כָּל הַדּוֹרוֹת עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וְאֵלּוּ הַנִּיצוּצוֹת וְהַנִּפְשׁוֹת מְצַפִּים וּמַחְכִּים תְּמִיד שֶׁיָּבֵא לְשֵׁם אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי. וְתַחַף שֶׁבָּא לְשֵׁם אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי – הֵם נוֹפְלִים עָלָיו וּמְסַבְּבִים אוֹתוֹ וְנִתְאַחֲזִים בּוֹ כְּדֵי שִׁתְּקַנֵּם. וּמַחְמַת שֶׁאֵלּוּ הַנִּיצוּצוֹת מְנַחִים בֵּין הַגּוֹיִם וּבֵין הַקְּלָפוֹת שֶׁהֵם נֶאֱחָזִים וּמְהַדְקִים בָּהֶם מְאֹד – עַל יְדֵי יֵשׁ יִסּוּרִים גְּדוֹלִים לְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי שֶׁבָּא לְשֵׁם, כִּי גַם הַקְּלָפוֹת וְכוּ' וְכָל הַמַּחְשְׁבוֹת רְעוּת וְזוֹת וּבְלִבּוֹלִים וְכוּ' הַבָּאִים מֵהֶם נֶאֱחָזִין בּוֹ, מַחְמַת שְׂרָאוֹים שֶׁהַנִּיצוּצוֹת רוֹצִים לְהַתְתַּקֵּן, וְעַקֵּר הַתְּאַחֲזוּם וְהַתְּגַרְוֹתָם הוּא בַּעַת שֶׁזֶה הָאִישׁ עוֹסֵק בְּאִיזָה דָּבָר שֶׁבְּקִדְשָׁה, שָׂאָז הוּא זֶמֶן תְּקוּנָם וּגְאֻלָּתָם שֶׁל הַנִּיצוּצוֹת מִבֵּין הַעֲבוּיִם וְהַקְּלָפוֹת, כִּידוּעַ וּמוֹבָן כָּל זֶה בְּסִפְרֵי רַבְּנֵי ז"ל בְּכַמְּהָ מְקוֹמוֹת (סִימָנִים כּו, ל), וּמוֹבָן בְּרַמְזוֹ גַּם בְּסִפְרֵי הַזֹּהָר וְכָל כְּתָבֵי הָאָר"י ז"ל, שֶׁהֵם אֶחָד מֵהַיְסוּדוֹת הַגְּדוֹלוֹת שֶׁסִּפְרֵי הָאָר"י ז"ל וְהַזֹּהָר מִיְסוּדִים עֲלֵיהֶם, כִּידוּעַ לְמַבְיָנִים בְּמְקוֹמוֹת אֵין מְסֻפָּר.

^י בתקפא לא ברור ונראה- בגיחה, בפז"ר בתולד וסתרו- בגולה,

ובכל פינה שברחו אליה, העמידו בתי-כנסיות ובתי-מדרשות, ישיבות ומקוואות, וקידשו את המקום בקדושת ארץ ישראל ממש, וכמבואר בתורה סא/א¹, שבכל מקום שישראל יושבין שם הם מקדשים את המקום בקדושת ארץ ישראל, עי"ש (לשון ר"א שיק ה"ל).

וכן יהיה לעתיד לבוא בשלימות כשארז"ל (מגילה ו/י²) עתידין בתי תרטיאות שבהם היו הגויים צופים ונהנים לראות כיצד חיות טורפות בני אדם וקרקסיות בתי משתה, שילמודו³. בהן תורה ברבים, שנאמר (יזכרי' ט/ט⁴) ונשאר גם הוא לאלקינו וכו' ע"ש (ט"ז), דהיינו שגם המקומות שבשפל המוסריות של הגויים, יתעלו ע"י ישראל להיות לתכלית הקדושה.

כי ישראל מעלין ומנשאים כל המקומות הנפולין. וע"כ נקראין ישראל בגלות בני הגולה⁵ כמו שכתוב כמה פעמים בספר עזרא (י"ג). כי אע"פ שאח"כ הם נעשים אדונים, ומקימין ומנשאים ומעלין הכל, אע"כ בתחילה הם בגלות, כי אע"כ הם נע ונד בגלות, אבל אח"כ הם מעלין ומנשאים הכל כנ"ל. נראה שרוצה לומר שבהכרח בתחילה יש להם צער הגלות, ודייקא ע"י ההתגברות על הצער הזה הם מתקנים מנשאים את המקום ונעשים בעלים.

וע"כ נקראין בני הגולה, כי זה אותיות גולה ר"ת ונשאר גם הוא לאלקינו. כי אח"כ הם מעלין ומנשאים הכל בבחי' ונשאר גם הוא לאלקינו, כשארז"ל עתידין בתי תרטיאות

¹ תורה סא סוף אות ב' – ועל ידי זה גוזרין לגרש את ישראל ממקום שנתישבו כפר. כי במקום שישראל יושבין שם מכפר, אפלו בחוץ לארץ, הוא בחינת קדשת ארץ ישראל, בחינת (יחזקאל י"א): "מקדש מעט". כי על ידי שישראל יושבין שם, נתקדש האויר בבחינת אויר דארץ ישראל. כי על ידי כתב ידנו, נתקדש האויר בבחינת אויר דארץ ישראל מחכים' (בבא בתרא קנ"ח: זהר פינחס רמ"ה ובתקון כ"ב). כי הכתב הוא בחינת אותיות מחכימות, ועל ידי תנועות הקלמוס באויר בשעת כתיבה, נחקקים בחינת האותיות מחכימות בתוך האויר. ועל ידי נתקדש האויר, בבחינת אויר דארץ ישראל מחכים'. ועל ידי שפוגמין בכתב ידנו, על ידי הסמיכה שמסמיכין רבי שאינו הגון כנ"ל, על ידי זה מגרשין ישראל מן הישוב, ממקום שישבו שם מכפר, שהוא בחינת אויר דארץ ישראל כנ"ל. ומגרשין אותם משם, אל מקום מדבר שממה, שאין שם שום קדשה, כי לא ישבו שם ישראל מעולם כנ"ל.

² מגילה דף ו. – אמר רבי יוסי בר חנינא מאי דכתיב (זכריה ט–י) (גבי צור שהיה ראש אדום) "והסירותי דמיו מפיו ושקוציו מבין שיניו ונשאר גם הוא לאלהינו", "והסירותי דמיו מפיו" זה בית במיא שלהן (ששם היו זורקים את דמי זבחים לעבודה זרה) "ושקוציו מבין שיניו", זה בית גליא שלהן (במיא וגליא הם ראשי עבודה זרה שבאדום) "ונשאר גם הוא לאלהינו" אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבאדום. (ומה שכתוב שם בהמשך הנבואה) (זכריה ט–י) "והיה כאלוף ביהודה ועקרון כיבוס" (שהיא ירושלים), אלו תראטריות וקרקסיות שבאדום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים.

מתיבתא שם הערה ס. תוספות (ד"ה טראטריות), רשב"א וריטב"א (ד"ה אלו). והביאו שיש שפירשו שהם בתי עבודת כוכבים, ומכנים אותם בשמות גנאי, וטראטריות הוא לשון חרפה, וקרקסיות היינו בית הכסא בלשון ערב, והם כינויים לבתי עבודת כוכבים. אך דחו פירוש זה, מפני שמקום שמתנוף בעבודה זרה קשה לומר שיהפך למקום שילמדו בו תורה (שהרי מקומות אלו צריכים הריסה ונתיצה ואיבוד של כליה. יעב"ץ (בתוס'). והערוך (ערך תאטר) גרס 'תאטריות' ופירש, שהוא מקום שיושבים שם בגובה זה למעלה מזה ורואים השחקו שעושים למטה בבני אדם או בחיות רעות. ובתי קרקסיות הם בתי משתאות של יין, שבלשון יון קוראים לין 'קרקס'.

חברותא (שולבין) הערה 193. פירש המהרש"א, דהיינו שבמקום שהיו אלופי אדום, יהיו עתה אלופי ושרי יהודה. עוד כתב, דרש"י בזכריה פירש, ד"אלוף" הוא לשון לימוד, כמו: "אאלפך חכמה". ותמה הכתב סופר ובפרשת בחקתי, כלום לא יהיה לנו לעתיד לבוא מקום ללמוד תורה ברבים, עד שנצטרך ללמוד דווקא בבתי אלו? וביאר עפ"י מאמר חז"ל (ע"ז ב' ע"ב), דעתיד הקב"ה לומר למלכי אוה"ע: במה עסקתם? והם אומרים: הרבה שווקים תקנו וכו' וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל, כדי שיתעסקו בתורה. והיינו, שיאמרו האומות, שכונתם הייתה שילמדו מהם בני, שכמו שהם עוסקים בשווקים וכו' להנאות גופניות, כן יעסקו הם בתורה ובמצוות בוריות ובחשק. ואם אמנם באמת היו להם כוונות כאלו, ודאי היו מקבלים ע"ז שבר. אמנם הקב"ה יודע מחשבותם, ומשיב להם: שוטים שבעולם, כל מה שעשיתם – לצורך עצמכם עשיתם וכו'. וזו הכוונה הכא, ששרי התורה ילמדו ברבים בתיאטראות דווקא, שבהם היו האומות מרכין בצחוק כל הלילה, כדי שילמדו מזה התלמידים לנדד שינה מעיניהם, וללמוד תורה ביום ובלילה. עי"ש.

¹ גם בדפוס ותולד – שילמודו, ותולדו – שילמודו

² בתקפא – (דברי' ט) ובתולד ותולדו תוקו

³ וזכריה פרק ט (ז) וְהִסְרִיתִי דְמִיּוֹ מִפִּיּוֹ וְשִׁקְצִיּוֹ מִבֵּין שִׁנָּיו וְנִשְׁאַר גַּם הוּא לְאַלְהֵינוּ וְהָיָה כְּאַלְפֵי בִיהוּדָה וְעִקְרוֹן כִּיבוּסִי:

רש"י (ז) והסירותי דמיו מפיו – של עשו אלו בית בימה שלהם שהיו זורקים שם דמי זבחה' ויש פותרין שפרכת דמים שהיה שופך דמי ישראל. ונשאר גם הוא לאלקינו – אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבגלות'. והיה כאלוף ביהודה – אלו טרטיאות וקרקסיות שלהם שעתידים שרי יהודה ללמד בהם תורה ברבים. והיה כאלוף – לשון אלוף ולמוד. ועקרון – תהיה לישראל. כיבוס' – ירושלים:

רד"ק (ז) והסירותי דמיו מפיו – דרך משל כלומר מה שאכל ישראל וכלהו הוא דמיו ושקוציו ר"ל אבער רשעי לב שביניהם ונשאר גם הוא לאלהינו ומה שישארו מהם שיהיה לבם נכון לה' אשאיר אותו ויהיה כאלוף ביהודה ופי' גם הוא כמו שאר בני הנכר הנלוים אל ה' שנאמר עליהם והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפילתי הנה הם כאלוף וכגדול שביהודה: ועקרון כיבוס' – תהיה עקרון כמו היבוס' יושב ירושלים שהיה יושב בתוך בני ישראל והיה למס עובר להן כן יהיה בימות המשיח וזכר יהודה לפי ששם הר הקדש ובית התפילה ואאז"ל פי' דמיו ושקוציו גבול הפה שרגילין בו העכו"ם:

⁴ בנמרא ה"ל שלמדה זאת מהמשך הפסוק

⁵ בדפוס-י הגולה, בתקפא לא בודו ונאזה- הגילה, בתולד הגולה, ובתולד- הגילה, ומתולדו – הגולה.

⁶ נזכר ו"פ בספר עזרא פ"ד א. פ"ז יט כ. פ"ח לה. פ"י טו.

⁷ בתולד- ד"א

⁸ בתקפא – שתידין

וקרקסאות וכו' כנ"ל : מסיום התורה כאן משמע שעיקר המכוון בתורה זו הוא עניין זה שהיכן שבאים ישראל הם מנשאים את המקום וראה בקיצור לק"מ השלם שלא הביא כלל את תחילת התורה אלא רק אפלו מי שהוא נע ונד ובא לפעמים למקומות שרחוקים מאד מעבודת השם יתברך, כגון בבתי רשעים ואפלו בבתי עבוי"ם אף-על-פי-כן יש כח לישראל להעלות ולהרים כל אלו המקומות להשם יתברך. על כן עליו לעשות את שלו להמשיך עצמו להשם יתברך בכל מה שיוכל בכל מקום שהוא:

עוד ראה בשיחות/כא¹ מה שאמר רבינו שלא לחשוש מנסיעה, כי היכן שנוסע מתקן שם הרבה ע"י כל איזה דבר שבקדושה שעושה, והעיקר שיהיה שמור מעבירה.

עד כאן ביאור חברותא לתורה עו תנינא

^{כא} **שיחות הר"ן** אות פה – אחד שאל אותו על ענין נסיעה לאיזה מקום, אם יסע לשם. השיב לו: כשרואה אדם נסיעה לפניו, אין לו להתעקש למנע מזה לישב בביתו דוקא. כי בכל מקום שאדם נוסע לשם הוא מתקן שם איזה דבר (קסד). רק שיזהר להיות שמור מן העברה חס ושלום, אבל כשהוא רק שמור מן העברה חס ושלום. אזי כל אדם מתקן בכל מקום שהוא נוסע לשם. אפילו איש פשוט לגמרי: כי בכל מקום שהאדם בא לשם, הוא עושה שם בודאי איזה דבר שבקדושה על כל פנים. כי מתפלל שם ואוכל שם ומברך על אכילתו לפניו ולאחריו וכיוצא בזה. כי בודאי איש ישראלי אפילו הפחות שבפחותים, על כל פנים הוא עושה כמה דברים שבקדושה בכל מקום אשר הוא שם. ועל כן בודאי האדם מוכרח מן השמים להיות שם באותו מקום דוקא כדי שיתקן שם מה שהוא דיקא צריך לתקן שם. על כן הוא טובה לפניו מה שנודמן לו נסיעה לשם, כי אולי יהיה מוכרח לבוא לשם בשלשלאות של ברזל, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת פט): על יעקב אבינו: ראוי היה יעקב לירד למצרים בשלשלאות של ברזל אלא וכו'. כמו כן הוא בכל אדם. שהוא טובה לפניו מה שנודמן לו נסיעה לשם. כי בלא זה אולי היה מוכרח לירד לשם בשלשלאות וכו' חס ושלום כנוכר לעיל. וכל זה דבר עם איש פשוט לגמרי. כי אפלו איש פשוט לגמרי מישאל מתקן גם כן בכל מקום שהוא ובלבד שיהא שמור וכו' כנ"ל. כנוכר לעיל. (וסוד זה מרומז ב"פרי עץ חיים" בשער קריאת שמע (פרק ג) בכונות זכירת יציאת מצרים עין שם והבין):

תורה סב תנינא – "אלה מסעי בני ישראל" (במדבר ל"ג). איתא במדרש (א). שמסעי בני ישראל, דהינו הנסיעות שבני ישראל נוסעין ממקום למקום, הם מכפרין על אלה אלקיך ישראל, הינו על פנים עבודה זרה. כי אפלו כשאין עובדין עבודה זרה, יש פגם עבודה זרה, כי קלקול האמונה היא גם כן בחינת עבודה זרה, וכמו שמובא (בשם הבעל שם טוב) על פסוק (דברים י"א): "וסרתם ועבדתם אלקים אחרים", שתכף כשסרים מהשם יתברך הוא בחינת עבודה זרה, ועל ידי הנסיעות של ישראל נתכפר. וכל זמן שיש עבודה זרה בעולם, חרוץ אף בעולם' (ספרי, פרשת ראה והובא בפרש"י שם). נמצא בשנתכפר פגם עבודה זרה כנ"ל, נמתק החרון אף, ונמשך רחמנות....

חיי מוהר"ן סימן תקנט (עבודת ה' קטז) הבנתי משיחת רבנו זכרוננו לברכה שבכל פסיעה שהאדם הולך ממקום למקום, הוא בא בכל פעם בעולמות אחרים (הובא בהלכות תחומין הלכה ב):

